

Humorn, makten och härligheten – Språkvetenskapliga och kulturella perspektiv på humor och makt

Hanna Söderlund

Introduktion

För många människor ses humor som något som är roligt, härligt och lättsamt. Men humor kan också på olika sätt användas för att utöva makt, till exempel genom att socialt kontrollera människor eller skapa innanför- och utanförskap (Norrick 1993: 78). Dessutom är det förknippat med hög status att uppfattas som rolig vilket innebär att en person som är eller uppfattas som rolig kan få en stark maktposition. Syftet med den här artikeln är att, med hjälp av en forskningsgenomgång, belysa hur humor kan sägas reproducera och utmana olika maktrelationer men också att synliggöra några av de forskningsluckor som finns. Forskningsfrågorna som ställs är: På vilka sätt kan makt utövas och hur kan maktrelationer utmanas eller reproduceras med hjälp av humor? Vilka forskningsluckor kan identifieras i det vi vet om humor och makt?

Nära humorn finns också skattet, som är en viktig aspekt av såväl humor som makt. Därför diskuteras skattet parallellt med humor. I artikeln diskuteras institutionella maktordningar skapade exempelvis av statusrelaterade hierarkier och strukturella maktordningar, framför allt förknippade med kön, men även etnicitet, nationalitet och funktionalitet. Artikeln fokuserar framför allt på språkvetenskapliga, mediala och kulturella perspektiv på makt och humor, och främst på samtal (och i viss utsträckning texter) i västerländska sammanhang.

Eftersom humor har undersökts inom många olika fält och discipliner är de teoretiska ramverken också olika för de studier som lyfts fram. För humorforskningen är det en styrka att den har undersökts på så många olika sätt och från många perspektiv. Samtidigt skapar det ibland en svårighet som exempelvis att definiera vad humor faktiskt är, hur den uppfattas och hur den görs. Inledningsvis beskrivs därför olika sätt att se på humor. I de olika studier som refereras till kan humor definieras lite olika. Därför handlar artikeln främst om användningen av humor relaterat till maktrelationer samt hur dessa utmanas eller reproduceras. Den syn på makt som kan ses som övergripande för artikeln utgår från ett kritiskt diskursanalytiskt perspektiv vilket beskrivs i ett avsnitt för sig.

Vad är humor?

Det finns många olika uppfattningar om vad humor är, inte minst för att humorforskning sker inom så många olika discipliner. I många fall belyses

humorns sociala sida. En definition som kommer från Chafe (1987: 18) innebär att humor är “the safety valve that saves us from the consequences of our natural reasoning when it would get us into trouble”. Humor ses då som något som kan användas för att rädda oss ur olika sociala situationer och ser också till att vi inte tar saker på allvar som vi inte borde ta på allvar. En mer allmängiltig definition som Attardo (1994: 9) ger är att ”humor /.../ is whatever a social group defines as such”. Humorns sociala och kulturellt förankrade aspekt synliggörs genom den definitionen. En annan definition är “everything that is actually or potentially funny, and the processes by which this ‘funniness’ occurs.” (Palmer 1994:3) Definitionen visar både på aktiviteten i sig och humorns mångsidighet. Humor anses vara en universell förmåga och något som alla kan uppskatta (Raskin 1985: 2). Samtidigt är den väldigt specifik och knuten till en given historisk och lokal kontext (Billig 2005: 176), vilket exempelvis visar sig genom att alla inte uppskattar samma typ av humor och att vad som anses vara roligt förändras över tid. Att den är både universell och samtidigt helt specifik är bara en av tre paradoxer som finns när det handlar om humor och humorforskning. De två andra återges längre fram.

För att definiera humor kan också närbesläktade begrepp behöva diskuteras, eller olika humortekniker om man så vill. Ironi, sarkasm, parodi och satir är alla olika grepp som kan användas för att uttrycka kritik eller kommunicera ett budskap på ett humoristiskt sätt. Dessa begrepp är relaterade till varandra, men de har också sina egna unika egenskaper.

Ironi är en humorteknik som kan definieras som ”the use of words to express something other than and especially the opposite of the literal meaning” (Attardo 2000: 794). Det är en ganska allmängiltig definition som bygger på att säga en sak, men mena något annat – ofta det motsatta. Ironi brukar sägas vara tvetydig, indirekt och implicit. Därför kan ironi ibland vara svår att uppfatta. Det går att hävda att ironi motsäger det bokstavliga, men även att det sagda och det osagda samexisterar, och därmed att ironi händer mellan det sagda och det osagda. Yttranden kan således vara bokstavliga och ironiska samtidigt (Hutcheon 1994: 12–13). Uttrycket ”Han är inte precis den skarpaste kniven i lådan” är ett exempel på något som både är bokstavligt och ironiskt genom att uttrycket är en litotes och en metafor där någon beskrivs som urkorkad. Ironi uppfattas ofta också som att den kan vara underhållande även om den inte måste vara humoristisk i alla lägen. Eftersom ironi är tvetydig och ibland svår att uppfatta behövs en gemensam grund att stå på för att ironi ska uppfattas och gå hem (Pexman och Zvaigzne 2004: 151).

I ett försök att ringa in ironi har Burgers och van Mulken (2017: 388–390) listat olika markörer som kan indikera ironi. I text listas exempelvis följande markörer: Det är en **fantastisk** idé! Det är en **FANTASTISK** idé! Det är en fantastisk idé ;-). Det är en ”fantastisk” idé. Markeringarna kan i vissa fall behöva förstås i en given kontext för att uppfattas. Även i tal finns olika markörer som vi använder för att indikera ironi: Användning av bildspråk

(metaforer och hyperboler), humörmarkörer som att uttrycka cynism eller att byta register/diskurs ("Du ger mig den äran att lyssna till ännu en av dina fabulösa idéer"), paralingvistiska signaler (tonfall och prosodi), ansiktsuttryck (att höja på ögonbrynen) eller kroppsspråk (att peka eller göra citattecken i luften) (Burgers och van Mulken 2017: 388–390).

Närbesläktat med ironi är *sarkasm*. Ibland uppfattas sarkasm som något som alltid är negativt, till skillnad från ironi som kan vara negativt men inte måste vara det. Två saker som skiljer dem åt är för det första att situationer kan vara ironiska, medan det alltid är människor som är sarkastiska och för det andra att sarkasm kräver intention till skillnad från ironi som kan uppstå i situationer oavsiktligt (Haiman 1998: 20). Sarkasmen består av verbal aggression som kan uttryckas med vänliga ord, men där det finns en aggressiv intention. Sarkasmen kan alltså vara vänlig på ytan medan det underliggande budskapet är fientligt. Mottagaren för sarkasmen kan vara den som tar emot budskapet, en utomstående tredje part eller något slags rådande föreställningar. Allt bygger på att mottagaren, som också den kan vara samtalspartnern eller en tredje part, förstår sarkasmen. Därmed vänder sig sarkasmen till en privilegierad publik eller "the happy few" (Haiman 1998: 18, 25). Ironi ska förstås som relativistisk medan sarkasm är absolut (Haiman 1998:20). Skillnaden kan också synliggöras genom hur man skrattar åt något. Scruton (1987: 168) påpekar att sarkasm är förknippat med att stöta bort något som man skrattar åt, medan ironi innebär att skratta åt något utan att avfärda det. Att skratta åt ironi är delvis också att skratta åt sig själv. På så vis definieras sarkasm oftare som negativt och ironi som att det inte måste vara det. Det finns också de som helt undviker att särskilja ironi från sarkasm, dels för att det är svårt att definiera deras olika innebörd, dels för att det tycks finnas motstridighet runt hur orden används och därmed uppfattas (Attardo m.fl 2003: 243). Framför allt i anglosaxisk kontext kan man se att begreppen används mer eller mindre synonymt.

Parodin ska i stället ses i ljuset av att den knyter an till historien genom att den refererar till en text. Den är ofta dubbelröstad eftersom den spelar på spänningen som skapas genom medvetenhet om historien (Hutcheon 1985:4). Ofta uppstår en ny och ironisk kontext vilket gör att läsaren eller lyssnaren måste ha kunskap om och minnas historien. Modern parodi har också olika intentioner, den kan vara ironisk och lekfull eller hånfull och förlöjligande. Till skillnad från *satir*, som refererar till verkligheten, refererar parodi till annan konst. De två teknikerna kan dock överlappa varandra. *Satir* innebär ofta en typ av humor som kritiserar samhällliga normer och institutioner genom att överdriva eller förlöjliga dem (Raskin 1985: 233; Billig 2005: 208). Både satir och parodi anses dock vara tekniker för medborgare att jämna ut maktförhållanden mellan sig och en politisk elit (Hariman 2008: 253).

Traditionellt finns tre olika kategorier som humorteorier ofta delas in i: överlägsenhetsteorier, lättadsteorier, och inkongruensteorier (Billig 2005: 38). *Överlägsenheten* implicerar att vi känner oss överlägsna andra,

exempelvis när andra trillar och slår sig eller gör bort sig. Slapstick är ett exempel på den typen av humortechniker. *Lättnadsteorier* bygger på en plötslig lättnad som när en spänd stämning släpper, exempelvis över pinsamma, sociala händelser eller över tabun som bryts och skratt uppstår. Tabun som finns i språket eller i kulturen, är sådant som uppfattas som obehagligt, väcker känslor eller anstöt och till och med uppfattas som farligt. Några av de tabun som finns inom svensk och västeuropeisk kultur kan exemplifieras utifrån religion (däbblar), könsorgan eller sexualitet (kuken), kroppsliga avfallsprodukter (bajs), normbrytande funktionalitet (idiot) och prostitution (hora) (Andersson 1985: 79). Ett tillägg som kan göras till den listan berör etnicitet (svennebanan) (Ohlsson 2003:181). *Inkongruensteorier* innebär att två koncept som inte hör ihop förs samman och skapar en överraskningseffekt som blir humoristisk (Raskin 1985: 99), som exempelvis i ordleken ”sitt inte inne när allt hopp är ute”. Indelningen av humorteorier anses av många skapa en ofullständig bild av humor eftersom det är svårt att fånga humorns väsen med teori. En brist som Morreall (2009: 39) påpekar när han beskriver humorns filosofi, är att den del av skrattets funktion som innebär ”laughter evolved as a play signal” saknas. Det han menar är att vi ofta skrattar även om vi inte har exponerats för uppenbar humor eller skämtande. Skrattet blir då ett resultat av en kognitiv förändring (cognitive shift) som kanske främst har en social funktion där vi vill känna oss delaktiga eller signalera att vi är ofarliga (Morreall 2009: 49) Även Peacock (2014: 7) poängterar brister i den övergripande teorins uppdelning, framför allt att den saknar de inslag som ryms inom humor som framförs i publika sammanhang som drama och litteratur. Hon hävdar att teorierna ibland överlappar varandra men också att det ibland kan finnas situationer då ingen av de övergripande teorierna är aktuella. Vi kan se humor också i situationer som ligger utanför teorierna. Ett exempel som hon ger är repetitionshumor. Om något vardagligt händer en gång är det inte nödvändigtvis humoristisk, kanske inte heller den andra, men femte eller sjätte gången kan humor uppstå på grund av det repetitiva inslaget. Ett exempel kommer från populärlitteraturen finns i den animerade tv-serien *Family Guy* där pappan i familjen i ett avsnitt ständigt återkommer till ”Haven’t you heard about the bird” varpå han sjunger den väldigt repetitiva låten *Surfin’ bird*. Ett annat exempel kommer från den brittiska komediserien *Little Britain* där karaktären Emily Howard (för övrigt en manlig skådespelare utklädd till kvinna) återkommande påpekar ”But I’m a lady” när hon går runt i sin 1800-talsaristokratiska klädsel i nutida Storbritannien och förväntas bete sig på olika sätt som hon motsätter sig.

Jag kommer att utveckla resonemanget om inkongruensaspekten av humor, det vill säga oförenlighetsaspekter, framför allt för att dessa är vanligast förekommande i humortexter och i samtal. I stor utsträckning bygger inkongruensteorin på att utnyttja tvetydigheter, motsägelser, dubbelbottnade tolkningsmöjligheter och inkonsekvenser som finns i språket (Mulkay 1988: 26). Det är med hjälp av tvetydigheter som ordlekar, sarkasm,

ironi, parodi och satir skapas. Med den dubbelbottnade möjligheten som finns i humor kan man låta andra tolkningsramar gälla. Det är möjligt att säga saker som man inte alls menar, eller sådant som man faktiskt menar men på ett skämtsamt sätt. Därmed kommer vi in på humorns andra paradox, nämligen uppfattningen om humor som både mystisk och omöjlig att analysera och samtidigt fullt förståelig och möjlig att analysera (Billig 2005: 176). Att humor har olika lager av betydelser gör att den ibland uppfattas som svår att analysera, om det är så att man vill nå en inre sanning om vad humor innebär eller betyder i ett givet sammanhang. Men att humor är svåranalyserad kan också göra det svårt att alltid uppfatta humor eller att själv kunna vara humoristisk. I stor utsträckning socialiseras vi dock in i hur vi gör humor samtidigt som vi lär oss ett språk eller skolas in i ett kulturellt sammanhang (Norrick 1993: 136). Socialiseringsprocessen gör att vi lär oss förstå att humor har specifika ramar, även om vi inte alltid förmår förklara dem. När man analyserar humor kan man dock behöva vara ödmjuk för att kontexten och avsändaren utgör viktiga faktorer för att kunna förstå humorns budskap eller implikationer, vad som fungerar hos publiken och hur skämtande mottas. Inte minst är tajmingen, eller det som inom retoriken kallas kairos (Lindqvist 2016: 29), viktig i sammanhanget. Den skicklige retorikern så väl som humoristen bör veta när det perfekta ögonblicket kommer och vara närvarande nog att fånga det.

För att återgå till spåret om att humor är socialt, går det att konstatera att humor i samtal är ett samarbete mellan samtalsdeltagarna. För att lyckas skämta finns tre olika steg som den skämtande behöver ta (Crawford 1995: 130). Först måste den som ska skämta få tillträde till det så kallade samtalsgolvet, ofta genom andras tillåtelse på ett mer eller mindre subtilt sätt. Därefter måste andra tillåta att den som skämtar behåller samtalsgolvet genom att ge personen uppmärksamhet för sitt skämtande. Avslutningsvis bör de som lyssnar visa att de har förstått skämtet genom att skratta, lägga till någon skämtsamhet eller på andra sätt indikera att de har förstått, exempelvis genom att himla med ögonen. Alla dessa steg behöver fungera för att ett skämt ska kunna genomföras framgångsrikt i stället för att falla platt.

Kritiskt diskursanalytiskt perspektiv på makt

För att visa hur man kan se på makt skisseras ett kritiskt diskursanalytiskt perspektiv som gemensam teoretisk ram, med Foucaults (1993) idéer som utgångspunkt. Foucault utgår från att makt är produktiv och samtidigt relationell. Den finns överallt och påverkar våra handlingar, tankar och relationer. Inom kritiska diskursanalytiska perspektiv tolkas på vilket sätt diskurser kommer till uttryck och vilka konsekvenser de kan få för olika maktrelationer. Den kritiska aspekten innebär alltså att fråga sig vad olika diskurser gör och på vilket sätt de är produktiva. Foucaults syn på makt innebär inte att det är något som människor har, utan något som man kan förhandla om. Det innebär att makten ses som relationell och därmed flytande.

Inom poststrukturalismen (jämför Baxter 2003) talar man inte om strukturer som fasta, utan som något föränderligt, något som kan vara på andra sätt. Det passar därför väl in på synen på humor som möjligt medel för att utmana eller reproducera olika maktförhållanden. Samtidigt kan man säga att det finns olika typer av tolkningsföreträden, som kan påverka vad som är möjligt och hur olika uttryck och interaktioner kan uppfattas. Det finns också personer eller sociala grupperingar som har institutionell eller social makt och att acceptera dessa strukturer skulle kunna gå emot den poststrukturalistiska teoribildningen. Men även där accepterar man att det finns vissa maktordningar, även om dessa bör ses på som lokala, eller som Baxter (2003: 11) uttrycker det, som att de är småskaliga, kontextbundna, målmedvetna och kortlivade. I lokala förhandlingar kan olika maktordningar synliggöras, exempelvis den mellan en överordnad och en underordnad. I humor finns ibland även implicita eller explicita antaganden som bygger på olika maktordningar relaterade till sådant som kön, funktionsnormativitet eller etnicitet. Maktrelationerna blir då en uppenbar del av skämtandets praktik. I den typen av humor går det därför att också visa på att vissa strukturella maktordningar är relevanta och används för att göra humor, som sätt att bidra till att stärka sociala grupperingar och för att skapa innanför- eller utanförskap. Samtidigt ska man komma ihåg att när dessa maktordningar utmanas är det ett steg i att de förändras.

Humorns funktioner

En uppenbar funktion som humor har är att underhålla och att lätta upp stämningen i olika sammanhang. Man använder humor hela tiden i samtal, genom anekdoter, ordlekar, sarkasm och annat skämtande, inte minst för att bryta isen, undvika pinsamma tystnader eller för att göra sådant som annars kan uppfattas som socialt hotfullt eller svårt, som att be någon om en tjänst (Norrick 1993: 1).

I samtal mellan vänner har man identifierat tre övergripande funktioner som humor har: en maktfunktion, en solidaritetsfunktion och en psykologisk funktion (Hay 1995: 97–98). *Maktfunktionen* innebär att det går att retas med andra i syfte att uppnå en starkare maktposition eller på andra sätt försöka utöva kontroll över de andra samtalsdeltagarna. I *solidaritetsfunktionen* ingår att det är möjligt att skapa igenkänning och dela erfarenheter som gör att social närhet uppstår. Att retas med andra på ett sätt som visar på social närhet, exempelvis interna skämt om när någon annan gjorde ett misstag, går också in under solidaritetsfunktionen. Den *psykologiska* funktionen innebär att humor kan användas för att hantera olika situationer, exempelvis går det att förekomma kritik och försvara sig med hjälp av humor eller hantera skam eller problem som uppstår i samtal. Ohlsson (2003: 63) har identifierat två ytterligare kategorier: den kognitiva/kreativa och den samtalsstrukturerande. Den *kognitiva/kreativa* innebär att humor kan användas för att hitta nya kreativa lösningar på problem. Komik kan således användas som ett fält för

experiment för den egna tanken eller känslan där oväntade lösningar kan uppstå på samma sätt som i konsten i stort (Knuutila 1997: 44). I Ohlssons studie ska barn genom samtal komma fram till vad de behöver ha med sig till en öde ö. I en sekvens har en pojke tramsat lite varpå någon säger att snart kommer han väl föreslå att de kan *panta*. Nästa barn rimmar då genom att använda ordet *banta*, vilket i sin tur leder till att nästa barn kommer fram till att det räcker att de tar med sig *en* ärt. Nästa barn föreslår därpå att de skriver *konserv* på listan över vad de ska ha med sig till den öde ön. Även om vägen är humoristisk och kreativ kommer de fram till lösningar som är möjliga (Ohlsson 2003: 227). Den *samtalsstrukturerande* funktionen betyder att humor och skratt ofta uppträder i specifika faser av samtal. Skratt kan exempelvis uppstå när man ska försöka runda av en diskussion.

Även om solidaritet och makt kan ses som motsatser, kan den ena också bidra till den andra, exempelvis genom att en persons status i en grupp höjs när ett skämt blir framgångsrikt. När en person skämtar och lyckas underhålla människor med sin humor, framstår hen som rolig och får därmed en stark maktposition. Dessutom har det i gruppen skapats en gemensam uppfattning om vad som är roligt, vilket bidrar till solidaritet och gruppgemenskap (Hay 2000: 716). På så vis kan solidaritet och makt också sägas bygga på varandra.

Humor kan alltså användas både för att människor socialt ska kunna närma sig varandra, och för att de ska kunna distansera sig från varandra, vilket synliggör humorns tredje paradox. Humor kan nämligen bidra till att skapa såväl grupp känsla som utanförskap (Billig 2005: 176). Gruppssammanhållning kan uppstå eftersom humor är kontextbunden, genom kulturell eller lokal förankring. De som förstår samma typ av humor kan känna en grupp gemenskap. För den som inte förstår en viss humor skapas på samma sätt ett utanförskap. Utanförskapet kan också uppstå genom att man skrattar *åt* andra, exempelvis för att indikera att någon inte passar in i specifika normer. Därför kan humor användas som social kontroll (Norrick 1993: 78). Personer som är i underordnad position kan ibland välja att skämta nedsättande om sig själva i förebyggande syfte för att undvika att någon annan gör dem till måltavla (Norrick 1993: 80). Att skratta *åt* sig själv och sina egna brister och fel anses också vara den yttersta bedriften, eftersom det visar på självdistans (Raskin 1985: 22).

Skratt och dess funktioner

Responserna är en viktig del utifrån humorns sociala aspekt. Responserna kan utgöras av skratt, att man bygger vidare på skämtet eller att man på annat vis indikerar att man har förstått den humoristiska intentionen (Crawford 1995: 130). Sacks (1974) hävdar att responserna skulle kunna utgöras av ett humorlöst "haha" för att indikera att man förstår men inte tycker att skämtet var så bra. Skratt anses vara en lämplig avslutning på ett skämt, men det är också möjligt att låta bli att skratta som respons (Sacks 1974: 347). Att inte skratta anses dock problematiskt och till och med socialt hotande eftersom skrattet även

kan tolkas som den andra delen i ett närhetspar. Inom samtalsanalysen använder man begreppet *närhetspar* om två yttranden som står varandra nära. Om det finns en första del krävs också en andra för att samtalet ska flyta på bra. På samma sätt som en fråga följs av ett svar och en hälsning av en hälsning, bör alltså ett skämt följas av ett skratt. Skrattet är således den förväntade responsen, och därför den givna andra delen (Norrick 1993: 23). Man kan säga att skrattet är viktigt för att alls kunna framstå som rolig. I alla sammanhang är skratt något som kan bidra till att skapa social närhet och bra atmosfär (Trouvain och Truong 2017: 342). Samtidigt behöver inte skrattet vara ett tecken på välvillighet eller ett godkännande av kvaliteten på skämtet (Kotthoff 1996: 320). Ibland kan skratt också användas för att förlöjliga andra (Butler 2015: 43).

I samtal kan skratt användas på olika sätt. Adelswärd (1989, 1995) har samtalsanalytiskt undersökt arbetsintervjuer och telefonsamtal mellan Socialstyrelsen och föräldrar, det vill säga institutionella samtal som bygger på att en ställer frågor och den andra svarar och där det finns en makt-asymmetri samtalsdeltagarna emellan. I dessa samtal har hon visat att skratt kan användas för att modifiera hur ett yttrande ska tolkas. Det kan ha funktionen av att bibehålla eller bygga upp status. Skrattet kan också fungera för att undvika att situationer ska uppfattas som socialt hotande (Adelswärd 1989: 129). Med hjälp av skratt kan man också indikera att det finns en gemenskap personerna emellan. I arbetsintervjuerna visar det sig att de som intervjuar skrattar mer tillsammans med de personer som senare anställs (Adelswärd 1995: 133). Beror det på att man uppfattar dessa samtal som mer gemytliga och därför bestämmer sig för att anställa personen? Eller innebär det att man skrattar mer tillsammans med personer som man tror sig vilja anställa? De exakta sambandsförhållandena är tvetydiga, men alldeles oavsett går det att tolka skrattet som en indikation om att social närhet uppstår. En reflektion i sammanhanget kommer från Sacks som menar att "the thing about laughing is that to do laughing right, it *should* be done together" (Sacks 1992: 571). Citatet speglar en förståelse om att skratt bör skapa samförstånd människor emellan genom att man delar skrattet och även genom att man skrattar samtidigt.

Skratt ska inte ses som något som uppstår vid sidan av samtal, utan snarare som en viktig del av samtalet. Jefferson et al. (1978: 156) visar exempelvis att skrattet har officiell status som samtalsaktivitet. Skratt uppstår inte heller bara gemensamt utan också genom att personerna i samtalet skrattar på samma sätt (Jefferson et al. 1978: 174). Även Coates (2007: 44) har undersökt skratt i samtal och hävdar att skrattet bidrar till att skapa intimitet i relationer just på grund av att människor skrattar gemensamt och på samma sätt. Utöver att signalera uppskattning påpekar Coates att skrattet signalerar att samtalet drivs gemensamt, att det är ett samarbete. Den som skrattar visar engagemang i berättelsen som drivs framåt även om personen inte själv deltar i själva berättandet för stunden, vilket indikerar att skrattet markerar solidaritet med

gruppen. Dessutom bidrar skrattet till att strukturera humordiskursen genom att samtalsdeltagare visar att de förstår att det som görs i samtalet är humor, men även när det är dags att avsluta det humoristiska i samtalet för att gå vidare till en seriös diskurs (Coates 2007: 45).

Misslyckad humor

Att misslyckas med humor kan vara en väldigt plågsam upplevelse, oavsett om man är komiker till yrket och står på en scen framför en publik eller om man är i ett samtal. Här diskuteras orsaker och konsekvenser till misslyckad humor.

En definition av misslyckad humor är “*any utterance that is intended to amuse, but that, due to interlocutor, environmental, or other factors, is not negotiated ‘perfectly.’*” (Bell 2017: 4 kursivering i original). Ett annat sätt att definiera misslyckade skämt är att responsen, alltså skrattet, uteblir av en eller annan anledning (Söderlund 2016:53). Båda definitionerna indikerar att det inte behöver vara kvaliteten på skämtet som avgör om ett skämt misslyckas. I stället kan finnas många andra faktorer som bidrar till att det inte blir bra i sammanhanget.

I samtal mellan vänner har Hay (1995: 171–82) funnit några anledningar som leder till utebliven respons vid skämtande: otillräcklig contextualisering, försök att återuppliva överspelad humor, otillräcklig bakgrundsinformation, missbedömning av relation mellan skämtare och lyssnare, att reta någon närvarande på ett negativt sätt, att försöka få tillträde till en exklusiv grupp, att avbryta seriösa samtal eller att porträttera sig själv opassande utifrån kön. Den som blir skämtad med kan också välja att tolka ett skämt bokstavligt, vilket leder till att skämtet faller platt och att den som försökt skämta måste stå för innehållet i skämtet bokstavligt (Priego-Valverde 2009).

Avsaknad av skratt kan också uppfattas som aggressivt, som att mottagaren utövar makt. Att inte skratta kan därför fylla en retorisk funktion. Billig (2005: 192) kallar det för *unlaughter*, alltså icke-skratt eller noll-respons. Risken för att andra inte ska skratta när man skämtar är förknippad med skräck och skam, vilket är en av anledningarna till att människor som är försiktiga, främlingar eller i låg statusposition ofta undviker att skämta (Kotthoff 2006: 8).

Den sociala kontexten har betydelse för om ett skämt ska falla väl ut när det förstås, exempelvis deltagarnas roller, relationer och attityder (Bell 2017: 142). När ett skämt inte lyckas kan skämtaren i vissa fall ändå bli hyllad för sitt försök genom att andra kommenterar det misslyckade försöket, medan personen i andra fall blir marginaliserad eller exkluderad ur gruppen. Lite mindre drastiska konsekvenser som Bell tar upp är att skämtandet inte bidrar till att sociala band byggs upp, stärks eller att de helt enkelt försvagas.

För att humor inte ska misslyckas krävs också att den som skämtar har både självförtroende och publikens tillit. Att som talare ha ett starkt *ethos* anpassat till publiken är en viktig del av all kommunikation. *Ethos* är ett

retoriskt begrepp som innefattar det förtroende en person har eller kan skapa i en given situation (Lindqvist 2016: 83). I många fall anses ethos vara viktigare än andra faktorer, eftersom det är svårt eller omöjligt för en talare att övertyga en publik om hen saknar publikens tillit. Även i humor är det viktigt med ett starkt ethos eftersom en publik inte uppskattar skämt om de inte gillar personen bakom skämtet (Greenbaum 1999: 35). Den slutsatsen kommer även Berglund och Ljuslinder (1999) till i en medievetenskaplig studie där de låtit informanter titta på tv-programmet *Släng dig i brunnen* för att avgöra hur väl stand-up-komikernas skämt i programmet lyckas.¹ Vid ett tillfälle visar det sig att en av informanterna har missuppfattat vem komikern i ett inslag är, varpå hen uppger att hen gillar skämtet bättre (1999: 149). Komikern bakom skämtet är alltså viktig för hur vi ska tolka och uppfatta skämtet, som roligt eller inte.

Att ha självförtroende är ytterligare något som är viktigt för att kunna framstå som rolig. Den som är rädd kommer exempelvis inte att kunna framstå som rolig (Greenbaum 1997: 121). Om man känner sig motarbetad i en given kontext och om man ständigt försöker skämta men misslyckas för att ens samtalspartner inte bidrar med respons, kan självförtroendet påverkas negativt. Det kan då bli en negativ spiral, som gör det svårt att vara eller känna sig rolig.

Humor och kön

Humor ses, som tidigare nämnts, som en universell förmåga som alla människor har. Detta till trots har det funnits föreställningar om att vissa sociala grupper saknar humor, ett exempel är kvinnor. En anledning till att en sådan uppfattning kan uppstå och upprätthållas skulle kunna vara att humor iscensätts på olika sätt, och att olika grupper har olika typer av humortekniker (Raskin 1985: 3). Den grupp som har tolkningsföreträde i olika avseenden, är den som också har möjligheten att avgöra vad som kan anses vara humoristiskt och inte. Coates (2007) menar att det kan finnas en könsrelaterad distinktion mellan *skämtande* och *humor* och att den har lett till olika syn också på vem som är rolig. En del forskning har då utgått från att *skämtande* innebär att berätta skämt (framför allt så kallade *canned jokes* som är färdigförpackade skämt, exempelvis Bellmanhistorier), ordvitsande och att vara sarkastisk. I viss utsträckning har den typen av skämtande i samtal ansetts vara ett manligt sätt att skämta. I de fall då kvinnor har fått stämpeln att inte vara roliga har det handlat om just den typen av skämt. En av forskningsfältets pionjärer, Lakoff, sammanfattade synen på kvinnors språk vilket innefattade att kvinnor ansågs dåliga på att berätta skämt. De berättade inte i rätt ordning, glömde poängen och förstod inte heller andras skämt (Lakoff 2004: 80–81). Därför uppfattades det som att de inte hade humor. Då har man ofta dessutom

---

¹ *Släng dig i brunnen* är ett humorprogram på SVT där stå-uppkomiker framträder framför publik på restaurangen Norra Brunn i Stockholm.

helt bortsett från att *humor* kan ske på helt andra sätt, exempelvis solidaritetsskapande skämtande. Coates (2007) diskussion utmynnar i att diskrepansen gällande föreställningen om vad humor i samtal egentligen är och hur den bör definieras, har lett till fördomar om vem som är rolig.

En del av den humorforskning som tidigt bedrevs baserades ofta på nedsättande skämt om kvinnor och Crawford (1995: 140) hävdar att även det bidragit till en snedvriden syn på kvinnors humor. Kvinnor som inte uppskattar nedsättande skämt om kvinnor har uppfattats som humorlösa. Samtidigt är det helt rimligt att de inte uppskattats av kvinnor eftersom skämten varit att betrakta som sexistiska. Det kvinnliga motståndet till sexistiska skämt har även gjort att kvinnorna betraktats som *killjoys* (Ahmed 2010: 50), vilket kan ses som ett maktrelaterad motmedel. Genom att inte skratta visar de sitt motstånd till att skämten ens är att betrakta som roliga. Samtidig kan positionen som *killjoy* betraktas som en icke-önskvärd position att ha när det handlar om humor.

Utifrån den forskning som bedrevs har man tidigare gjort två olika tolkningar som båda varit till kvinnornas nackdel: 1) kvinnor är inte roliga om andra inte förstår eller skrattar åt deras skämt och 2) kvinnor är humorlösa när de inte uppskattar andras skämt. Tolkningsföreträdet är därmed avgörande för hur man ser på vad humor är och därmed i viss utsträckning vem som kan anses vara rolig. Man kan fundera på följande: Vem är det som värderar vilka skämt som uppfattas som roliga? Och hur ska man tolka ett skämt som inte uppfattas som roligt – utifrån personen som drar skämtet, genom responsen eller baserat på innehållet i skämtet?

Crawford (1995: 129) hävdar att humor varit en viktig arena för språk- och könforskningen eftersom relationen mellan kön och humor är möjlig att analysera på olika nivåer. På *individuell* nivå har man talat om humor som en egenskap (som kvinnor då ofta har sagts sakna). På *interaktionell* nivå kan humor i samtal fungera för att reproducera föreställningar om kön och i vissa fall omkullkasta dem, genom hur humor görs eller vem som uppmuntras i sitt skämtande. På *socialt strukturell nivå* kan humor som syns och hörs i samhället och i olika medier återspegla dominanta föreställningar om kön, genom skämtens innehåll. Feministisk användning av humor har då potential att omförhandla dominanta föreställningar.

Offentlig humor har tidigare ansetts vara en manlig domän och ofta har det varit män som har fått ta plats i humoristiska sammanhang. Ohlsson (2003) genomförde en enkätstudie för att ta reda på vilken uppfattning studenter har om vem som uppfattas vara rolig i privata och i offentliga sammanhang. Hon bad studenterna namnge den som i deras tycke var den roligaste artisten/skådespelaren, rollfiguren, filmen/tv-produktionen, litterära figuren, boken, personen i familjekretsen och personen från skoltiden. Resultaten visar att det främst är män som namnges i offentliga sammanhang. I personliga sammanhang är det fortfarande fler män som uppfattas som humoristiska även om informanterna också uppger kvinnor i något större

utsträckning än i offentliga sammanhang. En tendens är dock att det främst är kvinnor som uppfattar att andra kvinnor är humoristiska (Ohlsson 2003: 341). Ohlsson (2003: 354) har även samtalsanalytiskt undersökt humor i samtal mellan barn. Resultaten för studien visar genomgående att pojkarna ger andra killars skämtande uppmärksamhet, medan flickorna noterar såväl pojkars som flickors skämtande och ger dem uppskattning. En sammanfattande poäng som man kan se med dessa båda studier handlar om uppfattningar om vem som är rolig, men också om vem som uppskattas för sin humor samt vem som ger andra sitt stöd, framför allt i relation till den sociala kategoriseringen kön. Kvinnor och flickor uppmärksammar både män/killar och kvinnor/flickor som skämtar eller är humoristiska, medan män/killar främst verkar uppmärksamma andra män/killar. Även Crawford (1995: 133) drar slutsatsen att mäns skämtande i samtal ofta blir lyckat för att det finns kvinnor som ger dem respons. Kvinnor tar ofta stor del av ansvaret för att den sociala interaktionen ska flyta på och bli trevlig. Utifrån teorier om samtalsstilar finns också en kulturell föreställning om att kvinnor ska vara understödjare i samtal (Holmes och Stubbe 2003: 574). Inte sällan gynnas män av stödet, även om de inte alltid uppfattas som lika bra på att ge det.

Även i skolmiljö har flickor uppfattats som humorlösa. Pojkar i brittisk skolmiljö har intervjuats i en studie och en pojke säger då att han uppfattar att flickor är humorlösa, vilket handlar om att flickorna är mer rakt på sak medan pojkar föredrar att skämta runt (Frosh et al. 2002: 103). På sätt och vis tycker pojken som intervjuas att det är positivt att flickorna är rakt på sak, samtidigt som han önskar att det var möjligt att skämta också med flickor. Det verkar i det fallet således handla om olika sätt att kommunicera, och vilken jargong som är norm. I vissa sammanhang tycks skämtande vara ett sätt att skapa intimitet mellan män, samtidigt som det i viss utsträckning exkluderar kvinnor (Frosh et al. 2002: 232). Även i tv-program komiker emellan kan man se att skämtandet ibland framstår som homosocialt, det vill säga att det bidrar till intimitet mellan personer av samma kön, kanske framför allt när det handlar om män (Söderlund 2016: 175).

Uppfattningen om kvinnor som humorlösa verkar på olika sätt delvis leva kvar. Det kan dock vara svårt för forskningen att komma åt att undersöka attityderna i samtal. Därför skulle det vara intressant med fler attitydundersökningar som handlar om synen på vem som anses vara rolig utifrån olika sociala kategoriseringar som kön.

De olika funktionerna som humor har i samtal mellan vänner och som Hay (1995: 97–98) beskriver som maktfunktionen, solidaritetsfunktionen och den psykologiska funktionen (beskrivna ovan), har Coats (2014:163) delvis kopplat samman med förställningar om kön. Hon hävdar att kvinnor oftare än män tenderar att använda humor psykologiskt, som självförsvar. Ett exempel kommer från en akademisk kontext där kvinnliga doktorander vänder humor mot sig själva för att balansera mellan att inte anses okvinnliga och samtidigt undvika att bli dominerande av andra (Gunnarsson 2002: 159). Maskulinitet

iscensätts ofta genom att man förolämpar varandra eller ägnar sig åt verbala dueller (Coates 2014: 163), vilket det finns forskning som styrker från såväl fordonsprogrammet på gymnasiet (Kärnebro 2013: 298) som från dokumentärer på tv (Chovanec 2017: 46). Förolämpningarna kan kopplas samman med maktfunktionen i humor. Frosh et al. (2002: 103) hävdar att aggressivt och tävlingsinriktat skämtande är centralt för konstruktionen av maskulina identiteter och hierarkier, vilket är ett påstående som drar identitetsskapande och skämtande till sin spets. Att använda humor för att skapa solidaritet, verkar både kvinnor och män göra (Coates 2014: 163). Kvinnor skämtar då bland annat om pinsamma erfarenheter och historier om relationer mellan människor. Kopplingarna som görs mellan kön och olika funktioner i humor bör främst tolkas övergripande och utifrån givna kontexter. Framför allt kan de bidra till olika föreställningar som finns om kön och vem som ska skämta på vilket sätt.

Både kvinnor och män tycks ändra sitt beteende när de skämtar, beroende på sammansättningen av den grupp de befinner sig i, sett till kön (Lampert och Ervin-Tripp 2006). I könsmixade grupper skämtar kvinnor mindre självutlämnande och retas i stället mer med männen, medan män retas mindre med andra och skämtar mer om sig själva i könsmixade grupper. En tendens är också att männen undviker att reta kvinnor i gruppen eftersom det är ett beteende som kan uppfattas som aggressivt när det riktas mot kvinnor och som något som kvinnorna inte uppskattar, enligt forskarna. Strategin från männen kan ses som att den bidrar till att skapa mer symmetriska maktrelationer inom gruppen, och därmed som respektstrategier (Lampert och Ervin-Tripp 2006: 66). Det är dock inte helt klart om det är deltagarna i studien som själva uppfattar att kvinnorna ogillar att bli retade eller om det främst bygger på olika föreställningar som finns om kön.

Maktpositioner relaterat till kön i populärkulturen

Ifrågasättandet av kvinnors förmåga att vara roliga kan ses som att den blivit till en retorisk figur och det faktum att föreställningen med jämna mellanrum kommer upp innebär att den fortfarande har kraft. Ett exempel från populärkulturen kommer från en artikel i *Vanity fair* för ett antal år sedan där föreställningen diskuteras som ett faktum som motiveras: "Why women aren't funny" (Hitchens 2007). Texten är ett exempel på att den här attityden fortfarande lever kvar, implicit eller explicit. När det i olika kontexter uppstår asymmetrier i interaktionen sett till vem som får uppskattning och inte för sitt skämtande reproduceras föreställningen genom interaktionsmönstret. I en fallstudie av humorprogrammet *Parlamentet* (TV4), har kvinnliga och manliga komikers möjligheter att uppnå starka maktpositioner undersökts utifrån vilken respons som komikerna får från de andra deltagarna i panelen

(Söderlund 2016).² Komikerna i programmet kan uppnå en stark maktposition när de tar och behåller samtalsgolvet för att framföra sitt skämt, för att därefter få respons som bekräftar att skämtandet blivit framgångsrikt. De manliga komikerna i panelprogrammet får bekräftande respons i större utsträckning än de kvinnliga som i stället blir avvisade efter att de har skämtat, av så väl andra panelmedlemmar som av programledaren (Söderlund 2016: 174). På så vis kan de manliga komikerna uppnå starka maktpositioner i humordiskursen, vilket innebär att de uppfattas som humoristiska. De personer i panelen som bidrar eller inte bidrar till att uppmuntra den komiker som skämtar för stunden får enligt studien tolkningsföreträde för vad som ska uppfattas som humoristiskt i sammanhanget. Asymmetrin uppstår i det här fallet i ett sammanhang som når en stor publik, vilket innebär att man (re)producerar föreställningen om att kvinnliga komiker inte i samma utsträckning uppfattas som humoristiska.

Även i andra mediala sammanhang skapas asymmetrier inom humor. I det brittiska, humoristiska frågesportprogrammet *QI* kan moderatorn godtyckligt ge olika deltagare poäng i kunskapsfrågor. Enligt en studie av Mills (2011: 140) tycks systemet gynna män. Dessutom främjas en manligt kodad typ av interaktion, som går ut på att tävla om uppmärksamhet med hjälp av kvickheter. I programmet finns en asymmetri också när det gäller könsfördelning mellan deltagarna. De kvinnliga deltagarna är alltid i minoritet. En manlig deltagare har rollen som *whipping boy*, vilket innebär att han ofta blir måltavla för andras skämtande (Mills 2011: 144). Den maktposition han då får blir låg sett till makt i en social bemärkelse eftersom han blir utsatt för skämtande. Men positionen kan samtidigt ses som humoristisk, eftersom han kan framstå som rolig samtidigt. Den, sett till makt, tvetydiga positionen som driftkucku är en position som kan tolkas som manligt kodad, vilket framträder även i andra sammanhang. I en studie undersöks interaktionen mellan experter i en tv-studio där VM i längdskidor diskuteras och analyseras (Söderlund 2020b). Den manliga skidexperten i studion hamnar i en snarlik position som driftkucku när han återkommande blir föremål för skämtande. En person som blir skämtad om i situationer som ses som vänskapliga (eller för all del utgör underhållning) får förvisso en låg maktposition, men samtidigt skämtar man oftast inte på det sättet med personer som man inte ser som jämlikar, eftersom det kan uppfattas som tabu eller nedsättande. Aggressivt skämtande kan därför visa på att det finns social närhet eller jämlikhet. I samtal mellan nära vänner kan en aggressiv ton vara möjlig eftersom det finns en gemensam bakgrund personerna emellan (Kotthoff 2006: 16). I viss utsträckning kan aggressivt skämtande mellan jämlikar till och med svetsa samman grupper (Norricks 1993: 34–35). Därför kan den typen av skämtande också säga något om vilka relationer personer i en grupp har till varandra. Den kvinnliga experten som deltar i samtalen om längdskidor görs

---

² *Parlamentet* är ett humorprogram där komiker parodierar politiker i en fiktiv debatt. Programmet har sedan 1999 sänts i många år på TV4.

inte till driftkucku i samma utsträckning. I stället skämtar man mindre med och om henne, vilket indikerar att den sociala relationen mellan henne och övriga är mer distanserad (Söderlund 2020b).

I det historiska perspektivet har humor och manlighet undersökts. Liliequist (2015) har undersökt skratt och humor inom aristokratin i Sverige under tidigmodern tid för att se hur manlighet konstrueras. Han pekar på att humor har retorisk potential att användas som politiskt vapen för att ifrågasätta eller legitimera manlig makt och prestige.

Även kvinnlighet har utforskats inom humor. Lundberg (2008) har undersökt den kvinnliga grotesken genom olika svenska humoristiska karaktärer. De kvinnliga karaktärerna ger kroppar en mångfacetterad betydelse och i stället för att en kvinna ska bli betraktad och vara vacker för andras skull blir kvinnlighet produktiv, skapande och dessutom fri från skam (Lundbergs 2008: 99). Grotesken som humorteknik kan alltså bidra till att föreställningar om vad kvinnlighet är omkullkastas.

Humorns betydelse kan också problematiseras när det handlar om vilka föreställningar som omförhandlas. Sundén och Paasonen (2020) har undersökt feministisk online-aktivism i ett antal fallstudier om motstånd mot sexism på nätet. De analyserar hur ilska, skam och skamlöshet kan underblåsas med hjälp av humor. En man på microbloggen Twitter korrigerar en kvinna som använder ordet "vulva" med att det heter "vagina" varpå fler andra ger sig in i diskussionen, framför allt för att göra motstånd mot mannens korrigerande, och för att uppnå komiska poänger. På olika sätt hävdar författarna att aktivismen i vissa fall bidrar till en förståelse av kön som strikt binär vilket möjligen begränsar andra uttryck av könsidentitet. Skillnader som finns mellan könen överskuggar då de skillnader som finns inom könskategorierna. Att använda humor som aktivism kan därför medföra olika risker, eftersom det underblåsar olika stereotyper om exempelvis kön (Sundén och Paasonen 2020: 148).

Inom craftivism kan humor användas som resurs. Craftivism innebär att traditionellt hantverk används av politiska aktörer för att bidra till en bättre värld (Greer 2014). Nordenstam och Wallin Wictorin (2022) har undersökt en svensk feministisk serietidning som är skapad av textilier. De synliggör att humorn som används i serierna bidrar till att nya perspektiv på politiska frågor lyfts fram, ofta frågor gällande kön och klimat. Perspektivbytet möjliggörs av att craftivismen förnyar berättandets praktiker, både genom material och tekniker.

Ett populärt sätt att kombinera humor och hantverk nu för tiden är att brodera humoristiska budskap och publicera i olika kanaler på sociala medier. Inte sällan har dessa feministiska budskap. Craftivismen är något som i det fallet kombinerar det snabba mediet med den långsamma proceduren av att brodera sina budskap. Dessutom skapas en interaktion mellan den som lägger ut sina alster och mottagarna i de sociala medierna. Broderierna som publiceras bidrar till kunskapande av såväl hantverket som de idéer som har

broderats fram på alstren. Sociala medier är platser där personer både kan hitta varandra och gemensamt samla kraft för att omförhandla olika normer eller maktordningar (se Cocq och Ljuslinder 2020). Därför kan det vara positiva miljöer för människor att möta likasinnade och sprida sina idéer. Att broderierna ofta delas i rum för likasinnade kan skapa en trygghet i hur man kan kommunicera, vad man kan säga och vad man förväntas få för respons. Men inom forskningen vet man inte så mycket om det här fältet ännu.

Humor och kön i utbildningsmiljö

I utbildningsmiljöer kan humor användas för att skapa identitet och grupptillhörighet. Peltola och Phoenix (2022: 98) har intervjuat elever i finsk kontext och hävdar att det finns en norm som bygger på att pojkar inte bör ta illa vid sig när de blir skämtade om, även om skämten är rasistiska, homofoba eller stötande på något annat sätt. Pojkarna menar själva att skämtandet är gemensamhetsskapande och visar att man förstår varandra inom en grupp. Därför påpekar pojkarna också att det i viss utsträckning bidrar till utanförskap när man inte i samma utsträckning kan skämta på det lite hårdföra sättet med vissa personer, särskilt inte med flickor (Peltola och Phoenix 2022: 99). Även Huuki et al. (2010) har undersökt humorns relation till gemenskap i skolmiljö. De kommer fram till att humor används inte bara positivt för att skapa tillhörighet, utan också våldsamt och exkluderande på ett sätt som kan påverka enskilda individer. Humor är ett viktigt medel för att skapa status, men också för konstruktionen av maskulinitet. Kärnebro (2013: 302) drar liknande slutsatser om pojkar på svenska fordonsprogrammet i sin avhandling. Hon menar att pojkarna använder en konfronterande, och direkt humor för att få status eller undvika underordning.

I högre utbildning kan humor användas så att maktordningar både utmanas och reproduceras. Johansson och Berge (2020) har undersökt hur föreläsare inom fysik använder humor på ett sätt som bidrar till att synliggöra normer som finns runt att vara fysiker: fysik är svårt, fysiker är smarta och fysiker är inte intresserade av annat än fysik. Humor som slår fast dessa normer gör att de studenter som passar in i normerna inkluderas samtidigt som de som inte passar in blir exkluderade. Men humor inom fysikutbildning kan också bidra till att lätta på stämningen. Ett exempel som författarna ger är att en föreläsare vid ett tillfälle undrar om det finns frågor från studenterna. När det är helt tyst säger föreläsaren att hen tolkar tystnaden i klassrummet som att allt är glasklart när det uppenbart är tvärtom. En föreläsare ger också uttryck för att hen själv tycker att fysik är svårt och att hen behöver gå och slå upp saker, vilket bidrar till skämtande och skratt. Dessa praktiker lättar upp den börda som studenterna kan uppleva över att de borde kunna och veta många saker, samtidigt som det visar på att även fysiker har sina begränsningar när det gäller kunskap. Johansson och Berge (2020: 11) påpekar också att skämtandet inte anspelar på kön på ett uttryckligt sätt i det material de har tagit del av även

om fysiker ofta positioneras som att de uppskattar en viss typ av humor som anses vara könad.

Fler studier om hur humor används inom undervisning skulle behövas. Didaktisk litteratur lyfter ibland fram att humor är bra i undervisnings-sammanhang, men det är något vi behöver veta mer om eftersom humor både kan bidra till att vidmakthålla maktstrukturer och omförhandla dem. I miljöer där de institutionella maktstrukturerna är fasta, så som mellan lärare och student eller elev, behöver vi förstå mer om hur humor används och vad den kan bidra till, men kanske även när den bör undvikas. Hur använder lärare på universitetet humor i sin pedagogik i svensk kontext, exempelvis för att utjämna maktrelationer? Hur används humor inom mer praktiska utbildningar som exempelvis dans eller drama? Det finns många frågor om humor i undervisning som fortfarande skulle kunna besvaras med forskning.

Andra maktordningar

Olika maktordningar kan synliggöras genom att de reproduceras eller utmanas med hjälp av humor. Nedan presenteras forskning där humor i relation till olika sociala maktordningar, institutionella maktordningar och ideologiska perspektiv.

Sociala maktordningar

Att skämta om en socialt utsatt grupp eller minoritet kan vara problematiskt eftersom det kan uppfattas som nedsättande, särskilt om den som skämtar tillhör en majoritetsgrupp. Skämtet uppfattas då som rasistiska (Billig 2009), funkofoba eller sexistiska, beroende på maktordning. Billig (2009: 37) har undersökt hur humor används på en webbsida som stödjer Ku Klux Klan. Han hävdar att en viss typ av skämtande inte kan ses som "bara ett skämt" med tanke på gruppens ideologiska ståndpunkt och syn på världen. I stället måste skämtandet tolkas som att det också relaterar till deras faktiska åsikter.

Men humor kan också användas för att utmana maktordningar, genom att skämta om dem som har makten. Politisk satir är ett exempel på det (Billig 2005: 208). I stater där det råder stort förtryck kan humor, satir och hån vara en möjlighet att uttrycka sådant som man annars inte får säga (jämför Raskin 1985: 233; Billig 2005: 208).

Humor går att använda för att luckra upp fasta strukturer, eftersom skrattet kan ha en upplösande effekt på sådant som är svårt att benämna. Humor används ibland självvironiskt av minoriteter som ett sätt att skapa självberättigande. Den bidrar då till att skapa gruppidentitet. Brusila (2020) har undersökt finlandssvenska musikvideor som publicerats i sociala medier och som har skapats av artister i början av sin karriär. I musikvideorna görs humor genom att musikalitet och politiska teman används. På så vis kan skaparna ifrågasätta olika kulturella föreställningar inte minst vad gäller att uttrycka identitet och etnicitet i ett flerspråkigt samhälle. Den svenskspråkiga minoriteten i Finland kan genom kreativa uttryck skämta om stereotyper och

därmed konstruera olika identiteter genom att omförhandla dem och ge uttryck för fler identiteter samtidigt. Brusila hävdar att humorn kan bidra till att omförhandla olika sociala strukturer vilket är viktigt i mångkulturella samhällen (2020:91).

Humor har undersökts i tidningen *Rondör* som ges ut av Överviktigas Riksförbund och där hävdar Nilsson (2014) att den används rebelliskt genom att den vänds mot de ting som begränsar överviktigas liv, snarare än mot de som är överviktiga. I tidningen använder man exempelvis en historia om trånga tunnelbanespärrar där en överviktig person fastnar och måste offra sin skjorta, och då pekats inte personen i spärren ut som problemet utan i stället den som har konstruerat spärren. Kontexten där historien berättas är återigen viktig eftersom den bidrar till att läsaren förstår vem eller vad det är som är driftkucku i sammanhanget. Humorn bidrar även här till att utmana förgivettagna uppfattningar eller samhälleliga strukturer.

En annan maktordning som kan utmanas med hjälp av humor är funktionsnormativitet. I svensk kontext har humor om normbrytande funktionalitet undersökts i en podd där egna livshistorier berättas (Söderlund et al. 2021). I samtalen utmanas funktionsnormativiteten genom att man skämtar om det absurda i olika företeelser. I berättelser om bot skämtar man om hur människor lär sig gå några steg utan stöd, vilket ses som absurt eftersom det inte går att använda till något – i jämförelse med en rullstol. Genom att man i samtalen har samma föreställningar om vad som är rimligt eller absurt förhandlar man fram gemensamma nya normer utifrån funktionalitet. Men i samtalen utmanas också föreställningar genom att personerna i samtalen har *olika* föreställningar om vad som är rimligt. När en person som är blind berättar för två som sitter i rullstol att hon inte lagar mat för att hon är ointresserad får hon samtidigt försvara att blinda *kan* vara duktiga på och intresserade av att laga mat, även om hon inte är det. Då förhandlas i stället olika föreställningar fram om hur det är att leva med olika typer av funktionsnedläggningar genom att olika ställningstaganden görs. Med hjälp av humor synliggörs olika föreställningar i samtalen för att i nästa steg utmanas, vilket ger utrymme för andra, nya föreställningar (Söderlund et al. 2021: 164).

En annan aspekt av humor är att den har möjlighet att bidra till ungdomars intresse för politik. Den slutsatsen drar Doona (2016) som har undersökt politisk satir. Den unga publiken tolkar politisk komedi och försöker avgöra vad som är på skämt och vad som är på allvar. På så vis bidrar den politiska komiken till att ungdomar lär sig mer om politiska frågor eller blir intresserade av dem. Satiren bidrar också till viss utjämning mellan den politiska eliten, den konventionella journalistiken och de unga vuxna som utgör publiken, som får lättare att identifiera sig som medborgare.

Men det går också att ifrågasätta om maktordningar verkligen omförhandlas eller om de reproduceras genom humor. Karlsson Minganti (2014) har i samtal med unga som identifierar sig som muslimer och genom att studera olika populärkulturella yttringar undersökt hur normer förhandlas

fram i unga muslimers humor. Hon pekar på att humorpraktikerna i stor utsträckning har sekulära drag och hon ifrågasätter om komiken driver med muslimer eller med stereotypen om dem.

Institutionella maktordningar

I starkt hierarkiska miljöer som exempelvis sjukhus har man sett att skämtandet blir mer framgångsrikt när det sker neråt i hierarkin. Pizzini har i en sociologisk studie konstaterat att skämt uppskattas i högre grad när någon i överordnad position skämtar med en i underordnad. Läkare kan skämta med sköterskor, sköterskor med patienter och patienter främst om sig själva. Att skämta uppåt i hierarkin blir sällan framgångsrikt såvida det inte finns andra maktordningar som inverkar, exempelvis att en läkare är ung och oerfaren, till skillnad från sjuksköterskan (Pizzini 1991: 484). Skämtandet fungerar möjligen bättre nedåt i hierarkin för att den som är överordnad har rätt att definiera när man kan frånga en professionell och seriös ton för att skämta och därmed ta en paus i arbetet, samt för att det kan uppfattas som allt för utmanande att skämta med en överordnad. Humor kan även användas för att skapa auktoritet och manifesteras makt. Holmes och Marra (2002) har undersökt hur subversiv humor används på jobbmöten i organisationer i nyzeeländsk kontext. De menar att det går att kritisera andra på ett sätt som blir socialt acceptabelt med hjälp av humor. På så vis kan man undvika att hota någons sociala ansikte (Holmes och Marra 2002: 83). Med humor kan man visa på oenighet med gruppen eller utmana den person som leder samtalet eller gruppen.

Även i tv-sändningar kan humor användas för att navigera runt makt. Humor har undersökts i SVT:s magasinprogram *Vinterstudion* under alpina VM i Åre 2019 (Söderlund 2020a).³ Den kvinnliga programledaren använder humor både för att se till att skidexperterna i studion håller sig inom givna ramar, som exempelvis tidsramar, och för att hantera socialt pinsamma situationer som uppstår i samtalen, som att någon hör fel i en situation. Med hjälp av humor går det att undvika att situationerna eller samtalen blir socialt hotande.

Ideologiska perspektiv

Skratt kan bidra till att elda på en situation som i stunden upplevs som humoristisk, oavsett om ideologierna som kommer fram i skämtandet anses lämpliga eller ej. Franzén et al. (2021) har gjort en studie om affekt i ett poddsamtal där en inbjuden, känd, manlig gäst är mycket upprörd över en recension han har fått, för att han uppfattar den som negativ. Han överträder sociala tabun genom att uttrycka sig sexistiskt, aggressivt och hotfullt gentemot den kvinnliga redaktören på tidningen där recensionen publicerats.

---

³ Magasinprogrammet *Vinterstudion* ramar in olika sporter i SVT:s helgsändningar under vinterhalvåret.

Även om några personer efter en stund börjar se att man överträder en moralisk gräns kan samtalet och utspelen fortgå för att det fortfarande finns personer som uppmuntrar till de aggressiva uttrycken. Gästen konstrueras som en clown, det vill säga en komisk figur som är möjlig att skratta åt. Handlingarna bidrar till att skapa en gemensam identitet och är samtidigt uttryck för maskulinitet. Exemplet visar också på hur viktig kontexten är för att humor ska fungera. I sammanhanget fungerar skämtandet och i samtalet framstår aggressiviteten under en lång stund som underhållning. Men i mötet med lyssnarna uppstår problem. Samtalet och personerna i podden möts i efterhand av stor kritik eftersom aggressiviteten uppfattas som mycket olämplig och sexistisk. Inte minst leder samtalet till att övriga samtalsdeltagare får kritik för att de uppmuntrat de sexistiska och hotfulla utspelen (Franzén et al. 2021: 781).

Skämtande kan visa på ideologiska ståndpunkter, eller vilka moraliska aspekter som det kan tillåtas innehålla. Kramer (2011) menar att människor kan ha ideologier som implicit guidar dem när de producerar och konsumerar humor. Hon har undersökt underliggande ideologier utifrån människors kommentarer till våldtäktsskämt i sociala medier, med fokus på sammanhang där det uppstår motsättningar i synsätt runt olika skämt. En slutsats hon drar är det måste finnas en överensstämmelse mellan estetik och moral i det som skämtas om för att skämtandet ska uppfattas som meningsfullt och därmed även framgångsrikt.

Avslutning

I den här artikeln har syftet varit att belysa hur humor kan sägas utmana och reproducera olika maktrelationer. Forskningsgenomgången visar på att humor är mångfacetterat och mångtydigt när det handlar om hur maktrelationer förhandlas fram. De många olika sätt på vilka humor kan ses, dess funktioner och dess möjligheter i samtal, indikerar att man måste ta många aspekter i beaktande i tolkningen av humor: kontexten, identiteter och relationer. Inte minst spelar tolkningsföreträdet en viktig roll. Några exempel på humor och maktrelationer som tagits upp i artikeln sammanfattas nedan.

Med hjälp av humor finns möjlighet både att omkullkasta eller utmana olika föreställningar, och att reproducera dem. Föreställningar och maktordningar kan utmanas genom användningen av humor i socialt marginaliserade grupper, när de skämtar om problem som kan uppstå för dem (se Nilsson 2014; Söderlund et al. 2021), eller användningen av politisk satir i totalitära stater (Raskin 1985: 233). När humor används på dessa sätt synliggörs olika absurda situationer och bidrar till att normer och maktordningar kan förändras. När i stället majoritetsgrupper skämtar om marginaliserade grupper reproduceras snarare olika föreställningar, maktordningar eller stereotyper (jämför Billig 2009).

Humor kan användas för att utöva social kontroll, både genom att skapa gruppgemenskap och utanförskap (Norrick 1993: 78). Att skämta med hård

jargong inom en grupp kan bidra till att skapa sammanhållning, eftersom man inte skämtar på samma sätt med dem som anses vara utanför gruppen (Kotthoff 2006: 16). Men man kan också skämta lite nedsättande med andra för att påvisa att de har ett oönskat beteende, i ett försök att stävja beteendet.

Olika praktiker i humor kan även bidra till att vissa framstår som roliga och andra inte, exempelvis genom vem man ger uppmuntran och inte (jämför Mills 2011; Söderlund 2016). I sociala sammanhang kan humor därför bidra till föreställningar som bygger på social kategorisering. Föreställningen om att olika grupper är humorlösa kan fortsätta leva kvar eller återskapas genom hur människor interagerar, särskilt när det gäller interaktion som når många medialt. I viss utsträckning verkar det vara en föreställning som också levt kvar när det handlar om synen på kvinnors humorlöshet. Det skulle vara intressant att se mer forskning som undersöker vilka normföreställningar och attityder som finns om exempelvis kvinnors och mäns förmåga att vara roliga.

Humor kan också användas kreativt som ett experimentfält genom dess kognitiva/kreativa funktion (Ohlsson 2003: 63). Ett möjligt sätt att använda humor för att omförhandla maktordningar genom kreativitet är att kombinera olika praktiker. Humoristiska broderier som delas i sociala medier är ett exempel eftersom det både är kreativt genom handarbetandet i sig och genom att man med broderierna sprider budskap. Dessa budskap kan sprida idéer som utmanar normföreställningar eller ideologier (Nordenstam och Wallin Victorin 2022). Inom området finns mer att ta reda på för forskningen.

Skolforskningen har visat hur elever använder humor för att utmana maktordningar, sinsemellan och gentemot lärare (jämför Huuki et al. 2010; Kärnebro 2013). Men det finns inte lika mycket forskning som handlar om huruvida lärare använder humor som pedagogisk princip inom olika discipliner. Det kan se olika ut inom olika typer av utbildningar och på olika nivåer i utbildningssystemet. Humor kan säkert vara användbart både för att utjämna maktordningar och avdramatisera olika saker som är svåra. Även här finns en forskningslucka att fylla.

Slutligen kan man säga att humor på olika sätt är relaterat till makt, även om vi inte alltid tänker på det: genom hur vi använder humor och genom vilken respons vi ger andra som försöker vara roliga. Orwell sammanfattar humor på följande sätt:

“A thing is funny when – in some way that is not actually offensive or frightening – it upsets the established order. Every joke is a tiny revolution”
(Orwell 1944/1968: 284).

Humor är inte så enkelt som att det bara är underhållning eller förströelse. Humor kan vara en mindre revolution och forskningen visar att humor kan bidra till att makt förhandlas och omförhandlas. Men det finns också områden som behöver utforskas närmare.

Referenser

- Adelswärd, Viveka (1989), "Laughter and dialogue: The social significance of laughter in institutional discourse". *Nordic Journal of Linguistics* 12(2): 107–36. <https://doi.org/10.1017/S0332586500002018>
- Adelswärd, Viveka (1995), "Institutionella samtal – struktur, moral och rationalitet". *Folkmålsstudier* 36: 109–139.
- Ahmed, Sara (2010), *The promise of happiness*. Durham, NC: Duke University Press.
- Andersson, Lars-Gunnar (1985), *Fult språk: svordomar, dialekter och annat ont*. Stockholm: Carlsson.
- Attardo, Salvatore (1994), *Linguistic theories of humor*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Attardo, Salvatore (2000), "Irony as relevant inappropriateness". *Journal of pragmatics* 32(6): 793–826.
- Attardo, Salvatore, Eisterhold, Jodi, Hay, Jennifer & Poggi, Isabella (2003), "Multimodal Markers of Irony and Sarcasm". *Humor – International Journal of Humor Research* 16(2): 243–260. <https://doi.org/10.1515/humr.2003.012>
- Baxter Judith (2003), *Positioning gender in discourse: A feminist methodology*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Bell, Nancy (2017), "Failed Humor", i Salvatore Attardo (red) *The Routledge handbook of language and humor*. New York, NY: Routledge, s. 356–370.
- Berglund, Staffan & Ljuslinder, Karin (1999), *Humor som samhällsmoral: svenskar och invandrare på den svenska TV-humorns arena*. Lund: Studentlitteratur.
- Billig, Michael (2005), *Laughter and ridicule: towards a social critique of humour*. London: SAGE.
- Billig, Michael (2009), "Violent Racist Jokes", i Sharon Lockyer & Michael Pickering (red) *Beyond a joke: the limits of humour*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, s. 27–46.
- Brusila, Johannes (2020), "'Vi dör ut. Ack, så tragiskt. Ack, så roligt.': Självvironiskt förhandlande av finlandssvensk tillhörighet i internetmusikvideor". *Etnomusikologian vuosikirja* 32: 76–96. <https://doi.org/10.23985/evk.91774>
- Burgers, Christian & van Mulken, Margot (2017), "Humor markers", i Salvatore Attardo (red) *The Routledge handbook of language and humor*. New York, NY: Routledge, s. 385–399.
- Butler, Nick (2015), "Joking aside: Theorizing Laughter in Organizations". *Culture and Organization* 21(1): 42–58. <https://doi.org/10.1080/14759551.2013.799163>
- Chafe, Wallace (1987), "Humor as a disabling mechanism". *American Behavioral Scientist* 30(3): 16–25.
- Chovanec, Jan (2017), "Interactional Humour and Spontaneity in TV Documentaries". *Lingua* 197(10): 34–49. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2017.04.007>

- Coates, Jennifer (2007), "Talk in a Play Frame: More on Laughter and Intimacy". *Journal of Pragmatics* 39(1): 29–49. <https://10.1016/j.pragma.2006.05.003>
- Coates, Jennifer (2014), "Gender and Humor in Everyday Conversation", i Delia Chiaro & Raffaella Baccolini (red) *Gender and humor: interdisciplinary and international perspectives*. New York & London: Routledge, s. 147–164.
- Cocq, Coppélie & Ljuslinder, Karin (2020), "Self-representations on social media. Reproducing and challenging discourses on disability". *Alter; European Journal of Disability Research* 14 (2): 71–84.
- Crawford, Mary (1995), *Talking difference: on gender and language*. London: Sage.
- Doona, Joanna (2016), *Political Comedy Engagement: Genre Work, Political Identity and Cultural Citizenship*. Lund: Faculty of Social Sciences, Department of Communication and Media, Lund University.
- Foucault, Michel (1993), *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970 [L'ordre du discours: leçon inaugurale au Collège de France prononcée le 2 décembre 1970]*. Översatt av Mats Rosengren. Sv översättning. Stockholm: Symposion.
- Franzén, Anna G., Jonsson, Rickard & Sjöblom, Björn (2021), "Fear, Anger, and Desire: Affect and the Interactional Intricacies of Rape Humor on a Live Podcast". *Language in Society* 50(5): 763–786. <https://10.1017/S0047404520000615>
- Frosh, Stephen, Phoenix, Ann & Pattman, Rob (2002), *Young Masculinities*. London: Palgrave.
- Greenbaum, Andrea (1997), "Women's Comic Voices: The Art and Craft of Female Humor". *American Studies* 38(1): 117–138.
- Greenbaum, Andrea (1999), "Stand-up comedy as rhetorical argument: An investigation of comic culture". *Humor – International Journal of Humor Research* 12(1): 33–46. <https://doi.org/10.1515/humr.1999.12.1.33>
- Greer, Betsy (2014), *Craftivism: The art of craft and activism*. Vancouver: Arsenal Pulp Press.
- Gunnarsson, Britt-Louise (2002), "'Style of success' i en mansdominerad miljö: analys av kvinnliga strategier vid ett doktorandseminarium", i Per Linell & Karin Aronsson (red) *Jagen och rösterna: Goffman, Viveka och samtalet: Texter till Viveka Adelswärd den 17 mars 2002*. Linköping: Tema Kommunikation, Universitet, s. 251–263.
- Haiman, John (1998), *Talk Is Cheap: Sarcasm, Alienation, and the Evolution of Language*. Oxford: Oxford University Press, Incorporated.
- Hariman, Robert (2008), "Political Parody and Public Culture". *Quarterly Journal of Speech* 94 (3): 247–272. <https://10.1080/00335630802210369>.
- Hay, Jennifer (1995), *Gender and humour: Beyond a joke*. Wellington: Victoria University of Wellington.
- Hay, Jennifer (2000), "Functions of humor in the conversations of men and women". *Journal of pragmatics* 32(6): 709–742. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(99\)00069-7](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(99)00069-7)

- Hitchens, Christopher (2007), "Why Women Aren't Funny". *Vanity Fair* 1 januari 2007. <https://www.vanityfair.com/culture/2007/01/hitchens200701> (Hämtad 2023-04-04)
- Holmes, Janet & Marra, Meredith (2002), "Humour as discursive boundary marker in social interaction", i Anna Duszak (red) *Us and others: social identities across languages, discourses, and cultures*. Philadelphia, PA: John Benjamins Pub, s. 377–400.
- Holmes, Janet & Stubbe, Maria (2003), "'Feminine' workplaces: stereotype and reality", i Janet Holmes & Miriam Meyerhoff (red) *The handbook of language and gender*. Oxford: Blackwell, s. 572–599.
- Hutcheon, Linda (1985), *A theory of parody: the teachings of twentieth-century art forms*. New York: Methuen.
- Hutcheon, Linda (1994), *Irony's edge: the theory and politics of irony*. London: Routledge.
- Huuki, Tuija, Manninen, Sari & Sunnari, Vappu (2010), "Humour as a Resource and Strategy for Boys to Gain Status in the Field of Informal School". *Gender and Education* 22(4): 369–383. <https://doi.org/10.1080/09540250903352317>
- Jefferson, Gail, Sacks, Harvey & Schegloff, Emanuel A. (1978), "Notes on laughter in the pursuit of intimacy", i Graham Button & John R. E. Lee (red) *Talk and Social Organisation*. Clevedon, Philadelphia: Multilingual Matters Ltd, s. 152–205.
- Johansson, Anders & Berge, Maria (2020), "Lecture jokes: Mocking and reproducing celebrated subject positions in physics", i Allison J. Gonsalves & Anna T. Danielsson (red) *Physics Education and Gender*. Cham, Switzerland: Springer, s. 97–113.
- Karlsson Minganti, Pia (2014), "Unga muslimer och humor som norm", i Lars-Erik Jönsson & Fredrik Nilsson (red) *Skratt som fastnar: kulturella perspektiv på skratt och humor*. Lund: Department of Arts and Cultural Sciences, Lund University, s. 39–60.
- Knuuttila, Seppo (1997), "Humorforskningens teori och praktik", i Ulf Palménfelt (red) *Humor och kultur*. Turku: Nordic Institute of Folklore, s. 37–59.
- Kotthoff, Helga (1996), "Impoliteness and conversational joking: On relational politics". *Folia Linguistica* 30: 299–325. <https://doi.org/10.1515/flin.1996.30.3-4.299>
- Kotthoff, Helga (2006), "Gender and Humor: The State of the Art". *Journal of Pragmatics* 38(1): 4–25. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2005.06.003>.
- Kramer, Elise (2011), "The playful is political: The metapragmatics of internet rape-joke arguments". *Language in Society* 40(2): 137–168. <https://doi.org/10.1017/S0047404511000017>
- Kärnebro, Katarina (2013), *Plugga stenhårt eller vara rolig? Normer om språk, kön och skolarbete i identitetsskapande språkpraktiker på fordonsprogrammet*. Umeå: Genusforskarskolan, Institutionen för språkstudier, Umeå universitet.

- Lakoff, Robin (2004), *Language and woman's place: text and commentaries Revised and expanded edition*, i Mary Bucholtz (red). New York: Oxford University Press.
- Lampert, Martin D. & Ervin-Tripp, Susan M. (2006), "Risky laughter: Teasing and self-directed joking among male and female friends". *Journal of Pragmatics* 38(1): 51–72. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2005.06.004>.
- Liliequist, Jonas (2015), "Laughing at the Unmanly Man in Early Modern Sweden", i Anna Foka & Jonas Liliequist (red) *Laughter, Humor, and the (Un)Making of Gender*. New York: Palgrave Macmillan, s. 229–248.
- Lindqvist, Janne (2016), *Klassisk retorik för vår tid*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundberg, Anna (2008), *Allt annat än allvar: den komiska kvinnliga grotesken i svensk samtida skrattekultur*. Göteborg, Stockholm: Makadam.
- Mills, Brett (2011), "The guardians of the general interest. Discourses of knowledge in QI". *Television & New Media* 12: 136–153. <https://doi.org/10.1177/1527476410365705>
- Morreall, John (2009), *Comic Relief: A Comprehensive Philosophy of Humor*. Hoboken: John Wiley & Sons, Incorporated.
- Mulkay, Michael Joseph (1988), *On humour: its nature and its place in modern society*. Cambridge: Polity.
- Nilsson, Fredrik (2014), "Humor i motståndets tjänst. Överviktigas riksförbund och kampen mot diskriminering", i Lars-Erik Jönsson & Fredrik Nilsson (red) *Skratt som fastnar: kulturella perspektiv på skatt och humor*. Lund: Department of Arts and Cultural Sciences, Lund University, s. 139–156.
- Nordenstam, Anna & Wictorin, Margareta Wallin (2022), "Comics craftivism: embroidery in contemporary Swedish comics". *Journal of Graphic Novels and Comics* 13(2): 174–192. <https://doi.org/10.1080/21504857.2020.1870152>
- Norrick, Neal R. (1993), *Conversational joking: humor in everyday talk*. Bloomington: Indiana University Press.
- Ohlsson, Maria (2003), *Språkbruk, skämt och kön: teoretiska modeller och sociolingvistiska tillämpningar*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Orwell, George (1944/1968), "Funny, but not vulgar", i Sonia Orwell & Ian Angus (red) *The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell: Vol. 3 As I Please: 1943-1945*. London: Secker & Warburg, s. 283–288.
- Palmer, Jerry (1994), *Taking Humour Seriously*. London: Routledge.
- Peacock, Louise (2014), *Slapstick and Comic Performance: Comedy and Pain*. London: Palgrave Macmillan UK.
- Peltola, Marja & Phoenix, Ann (2022), *Nuancing Young Masculinities: Helsinki Boys' Intersectional Relationships in New Times*. Helsinki University Press. <https://doi.org/10.33134/HUP-16>
- Pexman, Penny M. & Zvaizne Meghan T. (2004), "Does Irony Go Better With Friends?" *Metaphor and Symbol* 19(2): 143–163. https://doi.org/10.1207/s15327868ms1902_3

- Pizzini, Franca (1991), "Communication Hierarchies in Humour: Gender Differences in the Obstetrical/Gynaecological Setting". *Discourse & Society* 2(4): 477–488. <https://doi.org/10.1177/0957926591002004008>
- Priego-Valverde, Béatrice (2009), "Failed humor in conversation: A double voicing analysis", i Neal R. Norrick & Delia Chiaro (red) *Humor in interaction*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, s. 165–186.
- Raskin, Victor (1985), *Semantic mechanisms of humor*. Dordrecht: Reidel.
- Sacks, Harvey (1974), "An analysis of the course of a joke's telling", i Richard Bauman & Joel Sherzer (red) *Explorations in the ethnography of speaking*. London: Cambridge University Press, s. 337–353.
- Sacks, Harvey (1992), *Lectures on conversation. Volumes 1 and 2*. Gail Jefferson (red). Oxford: Blackwell Publishers.
- Scruton, Roger (1987), "Laughter", i John Morreall (red) *The Philosophy of Laughter and Humor*. Albany, NY: State University of New York Press, s. 161–171.
- Sundén, Jenny & Paasonen, Susanna (2020), *Who's Laughing Now? Feminist Tactics in Social Media*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Söderlund, Hanna (2016), "Jättekul att det är så många tjejer här ikväll": En interaktionell studie om humor och kön i tv-programmet *Parlamentet*. Umeå: Umeå universitet.
- Söderlund, Hanna (2020a), "Alpina pikar. Humor och makt i Vinterstudion", i Saara Haapamäki, Ludvig Forsman & Linda Huldén (red) *Svenskans beskrivning 37. Förhandlingar vid trettiosjunde sammankomsten Åbo 8–10 maj 2019*. Åbo: Svenska språket vid Åbo Akademi, s. 321–332.
- Söderlund, Hanna (2020b), "'Nu blir ju alla pingisälskare arga'. Humor makt och kön i studiosamtal om längdskidor". *Språk och Stil* 30: 205–234. <https://doi.org/10.33063/diva-427680>
- Söderlund, Hanna, Wälivaara, Josefine & Ljuslinder, Karin (2021), "'Handikapptoaletten hade de som förråd': Att utmana funktionsnormativitet med humor". *HumaNetten* 47: 143–168. <https://doi.org/10.15626/hn.20214706>
- Trouvain, Jürgen & Truong, Khiet P. (2017), "Laughter", i Salvatore Attardo (red) *The Routledge Handbook of Language and Humor*. New York, NY: Routledge, s. 340–355.